

Asia: VN/30163/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston kulttuuripoliittiseksi selonteoksi

Visio

**Kannatatteko kulttuuripoliittisen selonteon visiota?
Kyllä / En. Jos ette, kuvaillkaa mahdolliset muutostarpeet.**

Kyllä

Mahdolliset muutostarpeet.

-

Tavoitteet

Kannatatteko kulttuuripoliittisen selonteon neljää tavoitetta?

Kyllä, tavoitteet vastaavat omaa näkemystäni

Jos vastasitte en, kuvaillkaa tiiviisti mahdolliset muutostarpeet.

-

Toimenpide-ehdotukset

Tässä on lueteltu yhdeksän toimenpidekokonaisuutta. Mitkä raportin toimenpide-ehdotuksista ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa? Valitse ensin yksi (1) haluamasi toimenpidekokonaisuus ja kirjoita sen jälkeen haluamasi toimenpide-ehdotukset alla olevaan tilaan kaikki peräkkäin. Valitse yhteensä enintään viisi (5).

Kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi [Vahvistetaan kulttuurialaa koskevan tietoperustan ajantasaisuutta, katta- vuutta ja yhteentoimivuutta sekä parannetaan tiedon hyödynnettävyyttä alan vaikuttavuuden tunnistamiseksi, päätöksenteon pohjaksi ja toiminnan suuntaamiseksi.]

Oma roolinne tulevassa toimeenpanossa

Millaisena näette oman tai edustamanne tahon roolin kulttuuripoliittisenselonteon toimeenpanossa?

Suomen Taiteilijaseura on kuvataiteen vaikuttaja- ja asiantuntijaorganisaatio, joka edustaa yli 3 000 kuvataiteilijaa. Olemme aktiivisesti mukana kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanossa kuvataiteen kentällä. Viestintämme ja palvelujemme kautta tavoitamme Suomessa toimivat ammattikuvataiteilijat. Tulemme varmasti tekemään avauksia ja ehdotuksia esimerkiksi selonteossa mainitun visuaalisten alojen taiteilijoiden korvaus- ja palkkiojärjestelmän kehittämiseksi.

Tiivistelmä näkemyksistänne

Tähän voitte kirjoittaa mahdolliset muut kulttuuripoliittista selontekoa koskevat huomionne.

Suomen Taiteilijaseuran huomiot – seitsemän onnistumista ja seitsemän kehitysehdotusta

SELONTEOSSA ONNISTUNUTTA:

1. Kuvataiteilijoiden työn rakenteelliset epäkohdat on huomattu ja niihin halutaan puuttua. ”Visuaalisten alojen taiteilijoiden korvaus- ja palkkiojärjestelmää kehitetään” on erittäin tarpeellinen tavoite, jonka toteutuminen on kriittistä kuvataiteen elinvoiman turvaamiseksi Suomessa. Selonteko tunnistaa ansiokkaasti, että erityisesti kuvataiteilijoiden toimeentulo on toistaiseksi hataralla pohjalla, kun korvausta teosten tekemisestä ja esittämisestä on vaikea saada. Koska kuvataidetta nautitaan ensisijaisesti näyttelyissä sitä katsomalla ja kokemalla, tulisi myös kuvataiteilijan saada pääosa toimeentulostaan näyttelytoiminnasta.

Nykytilan kuvauksessa on ansiokkaasti tunnistettu huoli taiteilijoiden toimeentulosta ”erityisesti visuaalisilla aloilla, joilla työllistäviä organisaatioita on vähän”. Kuvataideorganisaatioiden rahoitusta ja rakenteita on myös tärkeää kehittää niin, että syntyy uusia mahdollisuuksia tehdä kuvataiteilijan työtä työsuhteessa.

2. Kulttuurin tekijät on nostettu avainasemaan. Taidetta ei synny ilman taiteilijoita, joten on hienoa, että kulttuuripoliittinen selonteko tunnistaa niin selkeästi kulttuurin tekijöiden merkityksen ja asettaa tavoitteita tekijöiden aseman parantamiseksi.

3. Selkeä kirjaus siitä, että teoksen hyödyntämisen tulee johtaa aina korvaukseen tekijälleen. Kirjaus ”Tuetaan toimintamallien ja verkostojen kehittymistä ja arvoverkkojen nivelkohtia sekä vahvistetaan ansaintaa alusta- ja tekijänoikeustaloudessa; teoksen hyödyntäminen tuo aina korvauksen tekijälleen” on tärkeä, sillä taiteilijan kuuluu aina saada korvaus teoksen käytöstä. Esimerkiksi: kun taidemuseot pyrkivät saamaan kokoelmissa olevat teokset myös kansalaisten ulottuville internetiin, pidämme tärkeänä, että tästä digilevityksestä maksetaan tekijänoikeuslain edellyttämä korvaus taiteilijoille, eikä korvaustasoa poljeta.

4. Selonteko edistää taiteenalojen välistä yhdenvertaisuutta. On hyvä, että taiteenalojen yhdenvertaisuutta edistetään rakenteellisin uudistuksin. Tämä tulee esille kirjauksessa "Varmistetaan eri taiteenalojen kehitysmahdollisuudet sekä tasapuolinen kohtelu valtionrahoituksessa uudistamalla toimintamalleja ja rahoitusinstrumentteja." Kuvataiteen rahoitus valtion kulttuuribudjetissa on epäyhdenvertaisessa asemassa suhteessa muihin taiteenaloihin, ollen vain 1 % valtion kulttuuribudjetista. Kuvataiteen alalla taiteellisen työn rakenteet ovat tutkitusti monia muita taiteenaloja heikkommat. Myös kuvataiteen yhteisöt ovat huomattavasti muiden taiteenalojen yhteisöjä heikommin rahoitettuja. (Visuaaliset taiteet Suomessa -selvitys, Cupore 2023)

5. Poikkihallinnollisuus vahvistaa kulttuuria. Ehdotus valtioneuvostotasoisien ylivaalikautisen kulttuuri- ja luovien alojen toimielimen perustamisesta on erittäin kannatettava. Tällä hetkellä esimerkiksi luovan alan työelämäkysymyksiin ja sosiaaliturvaan liittyvät asiat putoavat ministeriöiden välille. Toimielimen puheenjohtajuuden kannattaa olla kiertävä.

6. Apurahojen lisääminen yhdistelmävakuutukseen on hyvä askel. Jos yhdistelmävakuutus toteutuu niin, että apurahansaajat ovat siinä mukana, voi heidän asemansa työmarkkinoilla muuttua paljon nykyistä paremmaksi.

7. Selonteossa on jatkuvuutta viime hallituskauden kulttuurin tulevaisuustyöryhmän laatimaan Kulttuurin aika on nyt ja aina -ehdotukseen. Painopisteet ovat jonkin verran muuttuneet, mutta mukana on monia samoja ehdotuksia. Suurimmat muutokset liittyvät taloudellisiin päätöksiin: kulttuuripoliittisen selonteon luonnoksessa näkyy julkisen rahoituksen ohella yksityisen rahoituksen ja monien eri rahoituslähteiden merkitys, siinä missä Kulttuurin aika on nyt ja aina -ehdotuksessa esitettiin valtion rahoituksen kasvattamista.

SELONTEOSSA KEHITETTÄVÄÄ:

1. Tavoitetila kulttuurin rahoituksesta. "Kulttuuri- ja luovien alojen julkinen rahoitus ja rakenteet parantuvat vuoteen 2040 mennessä niin, että luovan talouden osuus bkt:sta kaksinkertaistuu." Tämä luonnoksessa oleva tavoite on liian epämääräinen ja se on liian kaukana tulevaisuudessa. Mikäli tavoite paremmasta rahoitustilanteesta on vasta 16 vuoden eli neljän hallituskauden päässä, ehtii rahoitustilanteen heikentymisellä olla dramaattisia vaikutuksia kulttuurin toimintaympäristöön Suomessa. Ilman tätä parannusta suurta osaa selonteon hyvistä tavoitteista on vaikeaa tai mahdotonta saada toteutumaan. Tarvitaan vähintään välitavoite kulttuurin julkisen rahoituksen ja rakenteiden parantumisesta vaikkapa vuoteen 2030 mennessä. Vaikka kulttuuria rahoittavat monet toimijat, on keskeistä kulttuurin infrastruktuuria vaikeaa ylläpitää ilman valtion rahoitusta. Poliittisessa käsittelyssä olisi myös suotavaa, että puolueet keskustelisivat mahdollisuudesta löytää yhteinen tavoitetila kulttuurin julkisen rahoituksen kasvu-uralle.

2. Taiteilija-apurahajärjestelmän kehittäminen ei ole selonteon tavoitteissa. Taiteilija-apurahat mainitaan selonteon tavoitteissa ainoastaan yhdistelmävakuutuksen kehittämisen osalta. Suomalaisen taiteilija-apurahajärjestelmän merkitys on kulttuuripoliittisesti erittäin suuri, vaikka valtion kulttuuribudjetista sen osuus on alle 3 %. Apurahajärjestelmää tulee vaalia ja kehittää, sillä kuvataiteen kaltaisissa taidemuodoissa, joissa taiteilijoille on vain vähän tai ei ollenkaan kuukausipalkkaisia työpaikkoja, tämä kustannustehokas keino on ehkä jopa tärkein taiderahoituksen muoto. Apurahajärjestelmä on suomalainen ylpeydenaihe.

3. Taiteilija-apurahoja voidaan kehittää monella tapaa. Valtion taiteilija-apurahan tason nostaminen mediaanitulon tasolle olisi iso edistysaskel. Jos apurahan taso sidottaisiin suomalaisten mediaanituloon, ei se enää voisi jäädä jälkeen yleisestä tulokehityksestä kuten heti vuoden 1968 jälkeen alkoi tapahtua. Nykyisin suuri osa apurahataiteilijoista tekee apurahakaudellaan myös sivutoimisia, ei-taiteellisia töitä, koska apuraha ei riitä nykypäivän keskimääräisiin elinkustannuksiin.

Toinen mahdollinen ja tärkeä kehityskohta liittyy apurahojen ja työttömyysturvan suhteeseen. Nykyisin apurahakausi ei kerrytä työssäoloehtoita eikä ansiosidonnaista päivärahaa, joten apurahakauden jälkeen taiteilijaa (sama problematiikka pätee myös apurahatutkijoihin) kohdellaan aivan kuin hän ei olisi apurahakaudellaan tehnyt yhtään mitään. Taiteilijan apurahalla tekemää työtä ei siis kunnolla tunnusteta työksi.

4. Alueet eriytyvät – mutta miten tilannetta korjataan? Selonteossa on hyvin tunnistettu kuntien eriytyminen kulttuuripalveluissa ja sitä myöten alueellisten erojen vaikutus taiteilijoiden työllistymismahdollisuuksiin. Tähän olisi kuitenkin hyvä ehdottaa jotain kättä pidempää, jotta taidetta on mahdollista kokea ja taiteilijana on mahdollista toimia jatkossa muuallakin kuin suurissa kaupungeissa.

5. Business Finlandin kautta kanavoituvien kulttuurin ja luovien alojen investointien tulee olla kaikkien alojen ulottuvilla. Kaikkien taiteenalojen toimijat eivät tällä hetkellä pääse Business Finlandin tuen piiriin tai toimi sen toimintalogiikan mukaisesti. Esimerkiksi visuaalisilla aloilla taiteen myyntiin ja vientiin liittyvät ponnistukset tapahtuvat pääosin yleishyödyllisissä yhdistyksissä, jotka eivät saa tuottaa voittoa. Tämä rakenne asettaa esteen kaupallisen toiminnan kehittymiselle ja uusille tulonlähteille. Siksi on syytä linjata, että myös yksilökeskeiset taiteenalat kuten kuvataide ja sen yhteisöt voivat saada Business Finlandin kautta tukea.

6. Kulttuurista tarvitaan myös tilastotietoa. Hienoa, että selonteossa mainittu kulttuurialaa koskevan tietoperustan vahvistaminen. Uhan alla oleva kulttuuritilastojen toiminta on syytä mainita myös erikseen, sillä ilman tilastoja tietoperustaa on mahdotonta vahvistaa. Siksi tietoperustan vahvistamisen sijaan parempi ilmaus olisi tilasto- ja tietoperustan vahvistaminen.

7. Reilun taiteen periaatteet kannattaa ottaa mukaan. Kulttuurin aika on nyt ja aina -julkaisussa oli mukana hyvä ehdotus, että valtio ja kunnat sitoutuvat reilun taiteen periaatteisiin taiteilijoiden työpanosta pyydetessä ja käytettäessä. Tämä ehdotus kannattaa sisällyttää mukaan selontekoon. Sillä olisi todennäköisesti myös positiivisia heijastevaikutuksia muualle yhteiskuntaan.

Hannus Hanna
Suomen Taiteilijaseura